

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 8. septembra 1939.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Slovensko vrhovno sodišče v Ljubljani

Z uredbo od 28. novembra 1919 je bilo ustanovljeno vrhovno sodišče za Slovenijo v Zagrebu, kjer je začelo poslovati 15. januarja 1920 kot oddelek B hrvaškega stola sedmerice z vsemi tistimi pravicami, ki jih je imelo bivše avstrijsko vrhovno in kasacijsko sodišče na Dunaju na slovenskem ozemlju. S tem je z naredbo slovenske Narodne vlade od 14. novembra 1918 ustanovljeno višje deželno sodišče v Ljubljani prenehalo biti zadnja stopnja v državljanskih in kazenskih sodnijskih zadevah v Sloveniji, ki je bilo od 14. XI. 1918 do 15. I. 1920 tudi najvišja sodnijska stopnja pri nas. Odvetniška zbornica v Ljubljani in slovenski sodniki so bili zoper to, da bi bilo slovensko vrhovno sodišče kot pritliklina hrvaškega vrhovnega sodišča v Zagrebu in ne v Ljubljani, posebno ker sta Bosna in Črna gora že imeli in sta tudi ohranili svoji vrhovni sodišči na svojem ozemlju in ker je bilo za Vojvodino ustanovljeno v Novem Sadu, torej v Vojvodini sami, novo vrhovno sodišče. Le Slovenija ni smela dobiti svojega vrhovnega sodišča doma, ker so bili zoper to jugoslovenci iz Slovenije, ki jih je vodil in razsvetljeval takrat vsegamogočni »veliki jugosloven« dr. Gregor Žerjav, ki bi ji zabil v glavo, da je treba vse, kar ima kaj pomena, prenesti iz Slovenije v Belgrad ali pa vsaj v Zagreb. Ti ljudje so v svoji hlapčevski miselnosti, ki jim je bila vcepljena v Avstriji, bili prepričani, da je vse, kar je pri nas doma, slabo, in se kar je zunaj Slovenije, dobro. Takrat pri nas odločujoči dr. Žerjavovi jugoslovenci, so komaj čakali, da bi bila Slovenija oropana vseh uradnih pristojnosti in vseh instanc, čeprav so bili tudi Dalmatinci za to, da bi bilo vrhovno sodišče tudi za Dalmacijo v Ljubljani, ker so tudi v Dalmaciji veljali vsi tisti zakoni kot v Sloveniji. Tako je bil potem ustanovljen sedež Pokojninskega zavoda za zasebne nameščenice v Ljubljani tudi za Dalmacijo.

S 26. avgusta t. l. je pa nastopilo tako pravno stanje, da je obstanek slovenskega vrhovnega sodišča v Zagrebu za naprej nemogoč. Po členu 2. uredbe o banovini Hrvaški je bilo prenešeno vse pravosodje na Hrvaško, h kateri spada tudi Dalmacija, torej hrvaški del področja oddelka B stola sedmerice v Zagrebu, ki je tudi slovensko vrhovno sodišče. Oddelek B stola sedmerice bo torej treba deliti ter bo tisti del agend, ki se nanaša na dalmatinski del sedanje Hrvaške, pripadel hrvaškemu stolu sedmerice v Zagrebu. Ostal bo le slovenski del agend oddelka B stola sedmerice. Že sedaj sta pri tem oddelku stola sedmerice dva senata, slovenski in dalmatinski.

Zaradi tega nima tudi praktično nobenega smisla več, da bi ostal slovenski senat oddelka B stola sedmerice še naprej v Zagrebu.

Prva slovenska pridobitev iz notranje preureditve države od 26. avgusta t. l. bi bilo torej **samo-stojno slovensko vrhovno oz. kasacijsko sodišče**, ki ga je treba takoj prestaviti v Ljubljano. Slovenija in Ljubljana bi vsaj v pravosodju dobila vrhovno in zadnjo instanco, še preden bi dobila kakšno drugo pristojnost, ki jih teoretično vsaj dopušča, če tudi še ne daje uredba o razširitvi predpisov uredbe o banovini Hrvaški na druge banovine, in to po zaslugi Hrvatov, ki so s svojim doslednim bojem zoper centralizem razmajali trhleno stavbo centralizma. Popravljen bi bil eden izmed neštetihih grehov, ki so jih napravili leta 1919 in pozneje dr. Gregor Žerjav in njegovi v Sloveniji rojeni jugoslovenci slovenskemu narodu!

Slišimo pa, da nekateri razmišljajo, če ne bi kazalo, da bi imeli v Sloveniji le dve sodnijski stopnji in da bi bilo apelacijsko sodišče v Ljubljani zadnja instanca, tako kakor je bilo od 23. novembra 1918 do 28. novembra 1919. To naziranje se nam zdi ne le z ozirom na obstoječe zakone nemogoče, še bolj je pa nemogoče zaradi ugleda Slovenije in pa zaradi kakovosti slovenskega pra-

vosodstva. V vseh kulturno razvitih državah so uvedene tri sodnijske stopnje, in dandanes, ko tudi pravosodje trpi zaradi razmajanih razmer prav kakor tudi druga javna uprava, je tembolj potrebno strogo in dokončno pretresanje odločb državne oblasti, da bo imelo ljudstvo zaupanje v pravico in zakoniti red. Pravosodje je tisto, kar je podlaga pravnega reda. Slovenski človek ima oster pravni čut, in krivična ali pa površna sodba ga prizadene bolj kot kakršna koli druga krivica. Zaradi tega ne kaže imeti kakšne fiskalne oziroma glede slovenskega sodništva. Slovensko vrhovno sodišče stane na leto kakšnih 700.000 dinarjev in če bi se tudi še kaj dopolnilo bi ne znašali osebni in stvarni stroški zanj dosti več kot kakšnih 800.000 dinarjev na leto. Ta znesek pa ne le pokrivajo, ampak celo najbrž presegajo same pristojbine za pravna sredstva, ki jih obravnava

Izidor Kostrun:

Pred novim koledarjem

(Nadaljevanje.)

25. junija 1937. — S podobnim predmetom kot včeraj se ukvarja tudi sestavek »Slovenca« z naslovom »Dve leti izboljšanja v našem gospodarstvu«, ki prinaša podatke o gospodarskih uspehih dr. Stojadinovičevega režima, vendar pa prizna, da se železnica Črnomelj—Vrboško še ne dela. Drugače poroča le o žalostni zapuščini gospoda Bluma, ki pa bo prej ali slej prisiljen Chautempsa prevrniti. — »Jutro« se peča s Kurenčkovo Nežko v beležki »Oglasila se je plemenita katoliška žena«, s Francetom Žebotom v beležki »Iz novinarskega hleva«, v znatno postrgani meri pa z objavami banske uprave glede dohodkov ob oskrumbi državne zastave. — V Rim odide vladna delegacija za trgovinska pogajanja z Italijo. V njej ni nobenega Slovenca.

Nedelja, 27. junija 1937. — »Jutro« ima pomisleke glede pristnosti zatrjevanja »Samouprave«, v smislu katerih smejo državni uradniki voliti kogar hočejo. Navaja pa tudi »Slovenca«, ki je pozdravil nastop Jevtičeve vlade, češ da »uživa neokrnjene simpatije pri nas in pri vseh državljanih Jugoslavije« in da je »vse slovensko ljudstvo z veseljem pozdravilo deklaracijo, s katero je Jevtić spregovoril naravnost ljudstvu«; »slovensko ljudstvo je to izjavo pravilno razumelo« in zato se je tudi takrat »vse oddahnilo«. »Jutro« meni, da bi se dalo o tem premišljevati več kot samo pet tihih minut.

V Belgradu se vrše po gostilnah manifestacijski shodi JRZ, na katerih nastopajo kot govorniki Gjura Janković, Kaludjerčić, Kožulj, Behmen in Stojović. Vsi slave uspešno politiko JRZ zoper Hrvate, katerih vprašanje se da rešiti z lahkoto, če pristopi dr. Maček k JRZ.

Petek, 2. julija 1937. — Iz »Samouprave« posnema »Jutro« poučen sestavek o programu JRZ za tretje leto, po katerem sodeč bo JRZ tudi v tretjem letu svoje oblasti tako liberalna in prizanesljiva, kot je bila v smislu svoje preskušene prakse že sedaj. — V Zemunu je govoril Gjura Janković in poudaril, da dela JRZ resno za obnovo demokracije, druge stranke s HSS vred pa samo šarijo z demokratičnimi gesli. Politični zakoni sploh niso potrebni pred razpisom volitev, saj smo dosedanje zakone tako prilagodili, da do cela omogočujemo normalno politično življenje. — Na drugi strani pa »Jutro« ni všeč ime »predsednik hrvaškega naroda«, saj imajo še drugod samo »predsednike držav«, ne pa naroda. — »Slovenec« se norčuje iz Združene opozicije, ki se silno trudi, da bi se sporazumela z dr. Mačkom. Po resoluciji davidovičevcev sodeč so Hrvati in Srbi dve narodne individualnosti. V sklepu prerokuje, da se Hrvati ne bodo spuščali pri volitvah v nobene zveze z Združeno opozicijo in JNS.

slovensko kasacijsko sodišče. Slovenska sodišča poberejo na taksah in drugih pristojbinah veliko več, kakor pa znašajo vsi osebni in stvarni stroški zanje, tako da iz davkov ni treba zanje izdati nobenega pokritja.

Prizadeti krogi naj torej poskrbe, da dobi Slovenija svoje kasacijsko sodišče takoj v Ljubljano, ker s tem tudi državni preračun ne bo prav nič obremenjen. Treba je pa, da dobi slovensko vrhovno sodišče tudi primerne prostore v Ljubljani. V sedanji ljubljanski sodnijski palači seveda ni prostora. Treba bo misliti tudi na poslopje za slovensko vrhovno sodišče, to pa mora biti reprezentativno, čeprav ne veliko, in v njem bi imelo lahko prostore tudi slovensko upravno sodišče, če bi ga prenesli v Ljubljano. Stati bi pa moralo novo poslopje kje v sredi Ljubljane, n. pr. na severnem delu takojimenovanega »Južnega trga«, ki ga je projektiral prof. Plečnik. Načrt za ta trg bi bilo seveda treba v tem smislu prenarediti.

Sobota, 3. julija 1937. — »Slovenec« prinaša vsebino govora, ki ga je imel Gjura Janković v Zemunu, v drugačnem izvlečku, kakor ga je objavilo »Jutro«. Po »Slovencu« bi bil Gjura Janković eden izmed najsilnejših zagovornikov samouprav in sporazuma s Hrvati. Z njim se more meriti samo še Dobrovoje Stojović. — »Politika« poroča o poteku seje »narodne skupščine« z dne 2. julija t. l., na kateri je dr. Korošec zagovarjal načrt zakona o prekrških. Kakor znano, je ta načrt predvideval odpravo pravice tožbe na upravna sodišča. S to namero v skladu je dr. Korošec poudarjal, da je zakonski načrt skrajno sodoben, tolerant in vzgojen, tožbe na upravna sodišča zoper kazenske odloke so pa nepotrebne, ker postopajo organi notranje uprave brez izjeme samo po zakonu. V teku razprave o tem načrtu izbruhnejo večkrat dvogovori glasnejše vrste med dr. Miha Krekom in nekaterimi poslanci à la Mravlje. Tudi Miha Brenčič se vmeša in požanje ukor, ker je rekel, da bi bil »skrajni čas«, da se razpustijo sokolska društva. Po ukoru pojasni hitro, da ni za razpust vseh sokolskih društev, pač pa za razpust tistih v Sloveniji. Tudi to je povzročilo prepire.

Nedelja, 4. julija 1937. — »Jutro« se peča v uvodniku z vladno deklaracijo z dne 4. julija 1930 in trdi, da je bila ta izjava vlade, v kateri je zavzemal eno prvih mest dr. Korošec, izraz svobodnega preudarka in premisleka vsakega posameznega ministra. Izjava vlade predstavlja politično oblikovanje odkritega jugoslovenarstva in potrjuje odpravo »plemen« in »plemenskih« zastav. Z zamolklim glasom zaključuje »Jutro«: »Sedem let poteče danes od te proklamacije. Pomembnost programa, ki ga vsebuje, se ni spremenila in resnice besed, ki so bile takrat objavljene celokupnemu narodu, ne more nihče spraviti s sveta«. — Na drugi strani zmerja »Jutro« gospode pri »Slovencu«, ker niso poročali o govoru Gjura Jankovića tako, kakor je govoril v resnici, se veseli nad koncem slovenske »ljudske fronte«, ki sta jo Petijan in Eržen likvidirala z zamahom enega samega pisma, in poroča o borbah dr. Mihe Kreka zoper Jugoslovansko strokovno zvezo s pomočjo iz tal izkopane nove delavske organizacije pod vodstvom Andreja Križmana, kaplana na Jesenicah.

Sreda, 7. julija 1937. — »Slovenec« posnema sestavek »Samouprave« o vprašanju sporazuma s Hrvati, med katerimi da »obstajajo nezvestne simpatije do Stojadinovičeve vlade, kajti brez nje bi prišla JNS na oblast, potem bi bil pa joj. Hrvaško vprašanje bosta rešila čas in življenjska potreba, ne pa nekakšna predhodna izpolnitev pogojev. Načelno je važna le odkritost in dobri nameni tistih, ki bi se sporazumeli; v tej luči

pa je oseba dr. Stojadinovića največje poročstvo za odkrito in realno rešitev hrvaškega vprašanja. Na vsak način pa je potrebna likvidacija JNS na Hrvaškem in v Sloveniji. Politika dr. Stojadinovića je že dosegla relativen uspeh, ki bi mogel voditi do sporazuma s Hrvati. — V »narodni skupščini« se pričinja obravnava o konkordatu. Listi priobčujejo pismo, ki ga je poslal dr. Stojadinović predsedniku skupščine Čirčiću.

Četrtek, 8. julija 1937. — »Slovenec« priobčuje

Sporazum in jugosloveni

Zdaj, ko je sporazum dosežen, se je oglašil seveda tudi petomajski volilni ban dr. Dinko Puc. Z uvodnikom v svoji »Slovenski besedi«, ki ga je naslovil »Živela Hrvaška!«, hoče pokazati svoje veselje nad sporazumom s tistimi, ki so jih njegovi podrejeni razglasili za izdajalce. Malo manjka, da si — po slavnem zgledu! — ne lasti še pglavitne zasluge, da je do tega sporazuma sploh prišlo. Danes, v opoziciji, je seveda do dna spremenil nazore o izdajalstvu:

Dvajsetletna borba za sporazum s Hrvati je sedaj končana. Pogodba, ki sta jo podpisala Cvetković in Maček in ki jo je odobrila krona, vsebuje izpolnitev glavnih zahtev hrvaškega naroda. Ko gledamo ta načrt, nam ni prav razumljivo, zakaj ni bilo mogoče tega že prej napraviti, kajti to, kar se je dalo Hrvatoma, ni nič takega, da bi ogražalo državo.

Samo to bi temu navdušenjakarstvu dostavili, da so bile še vse bolj skromne zahteve tistih slovenskih ljudi, ki so takrat, 5. maja, kandidirali na seznamu dr. Mačka. A našim bralcem smo že dali dokazov, kako so dr. Puc in njegovi nastopali zoper nje.

Pa tudi sicer je dr. Puc ves navdušen:

Danes vidimo, s kako lahkoto se je vse izvršilo. Brez spremembe ustave so se določile meje banovine Hrvaške in so se določile kompetence. Nihče se ne razburja, ker se je odpravil volilni zakon in je dobila vlada poblastilo, da spremeni zakon o tisku, zborovanjih in združevanju. Ban samostojne Hrvatske že uraduje, dr. Maček je podpredsednik skupne vlade in Hrvat je finančni minister. In vse je veselo in zadovoljno, v notranjosti je najlepši mir, navzven smo strnjeni, in vsi tisti po vsem svetu, ki so resnični naši prijatelji, odobravajo in pozdravljajo ta dogodek.

Le zakaj ni Jevtićeva vlada naredila niti pol koraka, da napravi takšno samoobsebnost? Zakaj so se dr. Pucu takrat, ko je bil na oblasti, zdele te koristne stvari tako slabe in škodljive?

Pa tudi nad dr. Mačkovim domoljubjem dr. Puc ne dvomi več:

Patriotično mišljenje dr. Mačka in njegova ljubezen do Jugoslavije se je pri pogajanjih o teh točkah pokazala zopet v najlepši luči.

Kaj ko bi nam dr. Puc pri vsem tem še mimogrede povedal, zakaj je držala JNS, katere nemajno zvest pripadnik je bil, dr. Mačka tri leta v zaporih in ječah, in sicer zakaj ga je držala ravno takrat, ko je bil dr. Puc njen najbolj vnet pripadnik in nam je zato tudi smel županiti v Ljubljani?

Toda kar je res, je res, in potem, ko se je nad sporazumom primerno navdušil, si ni mogel kaj, da ne bi povedal še nekaj centralističnih skrbi:

Drugo vprašanje je seveda, kako se bo samostojnost Hrvaške pokazala v praksi. Morda bilanca te samostojnosti po nekaj letih ne bo pokazala tiste rožnate slike, kot si jo danes predstavljajo tisti, ki so jo teoretično zamislili. Zlasti je vprašanje, kako se bo obnesla finančna ureditev in porazdelitev dohodkov med državo in banovino Hrvaško. V tem pogledu lahko nastane marsikatero neprijetno presenečenje.

Nam se tako zdi, da naj bi dr. Puc ne skrbelo preveč za Hrvate, dokler tem samim njihna samostojnosti ne dela preglavic. Treba je že prav posebno ustrojenih možganov, ki bi za Hrvate pričakovali resno kaj slabega iz dejstva, da se bo poslej hrvaški denar porabljal doma namesto v Srbiji. In mi bi vso stvar komaj omenili, če bi ne vedeli, da se skriva za njo prišepetavanje vseh vrst centralistov, ki bi tudi nas Slovence hoteli oplašiti pred samostojnostjo.

Kajti kakor nekda prihajajo tudi danes taki lažiprijatelji naši, pa postavljajo domnevo, ko da bi finančna in gospodarska samouprava pomenila tudi carinske meje. Potem pa plašijo našega človeka, češ glej, kam boš prodajal svoje izdelke, če pade centralizem.

V resnici pa je to najabotnejša domneva, ki si jo je samo misliti mogoče, in da je mogoče z njo zmeraj znova prihajati in v javnosti slepomiskati, ne dokazuje ravno posebno visoke politične ravni našega gospodarskega človeka.

Zato se nam zdi potrebno, da spet kedaj pojasnimo osnovna načela, iz katerih mora izhajati in bo izhajalo naše gospodarsko in politično življenje.

Nova ureditev naše države, kakor je prišla po sporazumu, še zmeraj ne pomeni zvezne (federativne) ureditve. Sicer pa ni na vsem svetu zvezne države, ki bi ne imela skupnih carinskih meja. Anglija in njeni dominioni so dejansko državna

znameniti uvodnik »Izkoreninjenci«, povzemajoč besede dr. Korošca na nekem shodu, in trdi, da veljajo te besede za slovensko JNS, ki da je prevzela na sebe službo političnega skopljenca. Uvodnik je resnično sočen. Po slogu sodeč — glagoli na koncu stavka — bi utegnil biti izpod peresa ideologa ZZD. — Pred skupščinskim odobrom za konkordat poroča dr. Stojadinović o načrtu zakona o konkordatu. Belgrad je na nogah. (Dalje prihodnjič.)

zveza (konfederacija). (Mimogrede naj opozorimo, kako se je prav v teh dneh stiske pokazala zavest skupnosti v tej državni zvezi: vsi dominioni so s svojo matico solidarni v vojni zoper Nemčijo.)

Abotno je torej govoriti o kakih carinskih pregrajah v naši državi. Sicer pa navsepovrh čl. II, tč. 7 uredbe o ustanovitvi banovine Hrvaške izrečno določa enotnost carinskega in trgovinskega področja. Mora biti torej precej omejen ali pa v službi centralizma stoječ, plačan človek, ki plaši s carinskimi in gospodarskimi mejami. V tem pogledu je mogoče samo preobrat na boljše. Kajti treba bo kvečjemu odpraviti tiste gospodarske pregrade, ki jih je postavil hegemonistični centralizem s svojo neenakopravnostjo, s svojo krivično mero pri javnih dajatvah in dodelitvah, s svojim očitnim pospeševanjem enih pokrajin v breme in škodo drugih. Kajti prav ta neenakopravnost je v teh preteklih nacionalnih letih ovirala huje naše gospodarstvo, kakor bi ga mogle ovirati morebitne carinske meje.

Seveda pa prepostavlja načelo enakopravnosti dejansko, ne pa morda samo zunanjo, oblikovno enakopravnost. Kajti gotovo je, da bi nam na primer prav nič ne koristila samouprava, ki bi nam recimo dala vse dajatve iz našega poljedelstva, zato pa bi ostali na primer za središče vsi dohodki iz naših železnic, ki znašajo četrtno, ali iz naših pošt, ki znašajo tretjino vseh dohodkov v državi, in če bi ostalo, recimo, vseh sto in dvajset fondov, ali kolikor jih je že, v centralni upravi. Ne, mi hočemo resnično enakopravnost in zaradi tega resnično samoupravo. Pogoji te pa je, kar pudarjamo že osmo leto: vse, prav vse svoje stvari, zlasti svoj denar, hočemo upravljati sami in zase. Pri tem pa se še malo ne mislimo izmikati dajatvam za skupne državne potrebe, in zmeraj

„Gorenjske proge“

Pod gornjim naslovom je »Združenje železniških uradnikov ljubljanske oblastne uprave« izdalo pred kratkim knjižico, v kateri pisatelja gg. Kralj in Spindler z veliko natančnostjo obravnavata najvažnejša vprašanja minulega in bodočega razvoja gorenjskih prog. — V prvem delu knjižice ugotavljata, da se je n. pr.:

»potniški promet v pogledu števila odpravljenih potnikov zvišal od leta 1926 do leta 1938 od 1.874.272 na 2.924.546 odpravljenih potnikov ali za 56%.«

Isti narast kot potniški izkazuje tudi tovarni promet. Leta 1935 je znašala obremenitev proge Ljubljana—Jesenice (potniški in tovarni vlak) 2.620.000 brutotona na kilometer proge, leta 1937: 3.820.000 in leta 1938 že 4.250.000 brutotona na kilometer. S tako visoko obremenitvijo je pa že prekoračen gospodarsko dopustni višek te proge. Kot dokaz naslednje: Največji promet na progi Ljubljana—Jesenice je bil v oktobru leta 1938. Na dan 16. oktobra so znašale zamude potniških vlakov 668 minut in tovarnih vlakov 1.663 minut, to je skupno 2.331 minut ali približno 39 ur. Zamude so nastale samo zaradi enotirnega značaja proge (križanja, prehitevanja). Promet vseh vlakov se je sicer izvršil, vendar z velikimi težkočami in neprijetnostmi za upravo in občinstvo.

O donosnosti gorenjskih prog navajata gg. avtorja naslednje zanimive številke:

Da dokažemo aktivnost gorenjskih prog in utemeljimo s tem potrebo po odstranitvi raznih sedanjih nedostatkov, podajamo v naslednjem račun izdatkov in dohodkov, in to na osnovi prometa v letu 1938.

Skupni stvarni izdatki so:

A. Strojna služba	din 22.273.000.—
B. Gradbena služba	„ 12.578.000.—
C. Prometna služba	„ 8.842.000.—
Skupaj	din 43.493.000.—

Kot osnova za ugotovitev stvarnih izdatkov je služila strokovna književnost, državna železniška statistika, lastno strokovno znanje in podroben študij obratnih razmer na gorenjskih progah. Zaradi boljše preglednosti izkazujemo le izdatke za glavne panoge službe. Navedeni izdatki so ugotovljeni na podlagi podrobnih računov.

Za amortizacijo (lokomotiv, vozil in zgradb), za režijo ter odpadajoči del za centralno upravo vzamemo 25% od stvarnih izdatkov, kar znaša približno din 10.900.000.—. Skupni izdatki znašajo tedaj 54.400.000 dinarjev.

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

bomo pripravljene dajati državi v enaki meri in razmerju, kakor ji bodo tudi — drugi dajali.

Poznamo jih, ki jim za našo resnično samoupravo ni, bodisi iz osebnih ali tudi strankarskih vidikov, ki so pa navsezadnje v svojih osnovah po navadi eni in isti. Ti bodo hodili zaskrbljenih čel po svetu in skušali zavleči samoupravo Slovenije v trdnem upanju, da jim bo hegemonistični centralizem priskočil na pomoč. In morebiti tudi v upanju, da bodo medtem prenehale predpostavke čl. 116. ustave, ki so bile pravna osnova za ustanovitev banovine Hrvaške, in da banovine Slovenije z enako samoupravo ne bo več mogoče tako lahko ustanoviti. Zato pa tudi petomajski centralistični dr. Puc svari pred naglico:

Nas se tiče za toliko, ker bo tudi za nas poučno, ali se bo sistem obnesel ali ne, — ravno z ozirom na finančno plat. Zato smo mišljenja, da bi bilo iz praktičnih ozirov boljše počakati s preureditvijo naše banovine po hrvaškem vzoru, dokler ne vidimo praktičnih rezultatov.

Tu se je pokazal dr. Puc, kakršen je. Po dvajsetih letih centralizma naj bi še dalje čakali in gledali, kako se bo drugod samouprava obnesla. Po dvajsetih letih naj bi že premišljali, če ni morebiti le za nas koristno, da plačujemo tudi poslej tri četrtnine milijarde na leto več, kakor prejemo.

Vsi pravi Slovenci pa vemo eno: da nimamo niti takih skrbi niti nam ni treba takih premišljevanj.

Pripominjamo, da je postavka 25% sicer visoka, toda potrebna zaradi visokega računanja.

Dohodki:

A. Dohodek od potniškega prometa	din 16.385.000.—
B. Dohodek od internega tovarnega prometa	„ 74.485.000.—
C. Dohodek od tranzitnega tovarnega prometa	„ 16.497.000.—
Skupaj	din 107.365.000.—

ad B. V internem tovarnem prometu so zapopadeli dohodki prtljage, ekspresnega, brzotovornega in navadnega tovarnega blaga. Frankaturni računi so obračunani, predjudni in povzetja pa odbita, tako da predstavlja vsota din 74.485.000.— čisti dohodek ali pravilnejše transportni saldo.

ad C. Ker pristojbin za prehodni tovarni promet ne ubira direkcija Ljubljana, smo na gorenjski del prog odpadajoči dohodek tranzitnega tovarnega prometa ugotovili takole:

Po razpoložljivih podatkih smo ugotovili, da je na gorenjske proge v l. 1938 odpadlo približno 32.994.000 netotonskih kilometrov. Državna povprečnost dohodka na 1 netotonski kilometer znaša Din 0.50, skupen dohodek tedaj din 16.497.000.—.

Zaradi poenostavitve in večje točnosti računa izdatkov in dohodkov nismo izvedli za posamezne proge ločeno, temveč za vse proge skupno.

Koeficient eksploatacije za gorenjske proge znaša tedaj 50,7%, medtem ko je znašal koeficient eksploatacije za celo državo v letu 1937 = 88%.

Dohodki, ki odpadejo na 1 km gorenjskih prog (skupna dolžina 144,8 km), znašajo din 792.000.—, medtem ko je znašala državna povprečnost dohodkov na 1 km v letu 1937 samo din 253.504.—; dohodek je tedaj na gorenjskih progah višji za 210%.

Nizki koeficient eksploatacije 50,7% in izredno visoki dohodek na kilometer proge din 792.000.— dokazuje jasno visoko aktivnost gorenjskih prog.

Drugi del knjižice opisuje potrebo po tem, da bi se enotirna proga Ljubljana—Jesenice izgradila v dvotirno. Predlog je med drugim podprt z naslednjimi podatki:

Obremenitev proge Ljubljana—Jesenice je znašala v letu 1938 že približno 4.250.000 brutotonskih kilometrov na 1 km proge. S tem je že prekoračen gospodarsko dopustni višek proge. Vsakodnevni promet se sicer vrši, toda z velikimi vlaknovnimi zamudami.

Zaradi slabega stanja proge, ki se premalo vzdržuje, in zaradi nje enotirnega značaja (neizogibna križanja in s tem povečano število postankov in čas njih trajanja) so potovalne brzine vlakov: brzi 44,4, potniški 32,7 in brzotovorni 19,5 km/h za progo mednarodnega značaja naravnost obupno nizke. Pripomniti pa moramo, da so navedene potovalne brzine le voznoredne, predpostavljajoč reden promet, stvarne brzine so pa zaradi neizogibnih vsakodnevnih zamud še mnogo nižje. Železniška uprava ne trpi s tem samo na ugledu pri poslovnem svetu in potujočem občinstvu, temveč tudi veliko stvarno škodo, kar izpričuje naslednje:

a) V času najjačjega prometa, to je bilo oktobra 1938, smo imeli na dan 16. oktobra na vseh gorenjskih progah pri vseh vrstah vlakov v 24 urah približno 40 ur zamud, in to samo zaradi enotirnega značaja proge Ljubljana—Jesenice. Kot celotno povprečje lahko vzamemo, da znašajo vsakodnevne zamude najmanj 20 ur. Računajoč s tem, da znaša izdatek za vsako uro zamude le 100 din, trpi železniška uprava s tem letno izgubo din 750.000.—.

b) Nadalje je samo zaradi enotirnega značaja proge potrebnih pri rednih in izrednih tovornih vlakih vsak dan približno 20 križnih postankov, ki bi na dvotirni progi odpadli. Računajoč pri povprečni teži tovornega vlaka približno 650 ton za vsako vnovično izpeljavo približno din 40.— (premog, obraba vozil itd.), trpi s tem železniška uprava na leto izgubo na leto okoli din 171.000.—.

c) Čas trajanja pod b) navedenih križnih postankov, ki bi na dvotirni progi odpadli, znaša vsak dan povprečno za redne tovrne vlake 225 minut in za izredne približno 56 minut ali skupno 281 minut, t. j. 4,68 ure. Ker znaša izdatek za vsako uro postanka približno din 100.—, izgubi železniška uprava s tem okoli din 171.000.—.

Zaradi enotirnega značaja proge znaša vsako leto izguba železniške uprave okoli din 1.195.000.—.

Razlogi, ki govorijo tedaj za nadelavo drugega tira na progi Ljubljana—Jesenice, so na podlagi prejšnjih izvajanj v kratkem naslednji:

a) Visoka aktivnost gorenjskih prog, saj znaša čisti letni dobiček približno din 55.000.000.—.

b) Zaradi zmanjšanja števila postankov, časa njih trajanja in znižanja zamud, ki so posledek enotirnega značaja proge, na minimum bi železniška uprava letno prihranila približno 1,2 milijona dinarjev.

d) Proge Ljubljana—Jesenice ne smemo imeti samezne vrste vlakov skrajšanje potovalnega časa za 18 do 55%. Voznoredni potovalni časi bi bili tudi resnični, ker bi vsakodnevne vlakovne zamude bile le neznatne. Potovalni čas na progi Ljubljana—Bistrica—Boh. jezero bi se na primer skrajšal od sedanjih 195 na 138 minut ali za 29%.

c) Dana bi bila možnost uvesti večje število potniških vlakov, ker zahteva sestava današnjega potniškega prometa manjše vlakovne enote pri gostejšem obratu, kar je pa pri današnjem enotirnem prometu izvedljivo le v omejenem obsegu.

d) Proge Ljubljana—Jesenice ne smemo imeti samo za sestavni del ožjega slovenskega in jugoslovanskega železniškega omrežja, temveč za sestavni del mednarodnega železniškega omrežja, saj predstavlja kot podaljšek transverzale Belgrad—Ljubljana izredno važno prometno žilo, ki veže Balkan in Srednjo Evropo in tvori s tem glavno tranzitno os za naš izvoz proti severu in zahodu.

Vsak nadaljnji porast mednarodnega in domačega prometa bo na enotirni progi Ljubljana—Jesenice ustvaril isto nevzdržno situacijo kot je že danes na istotako enotirni progi Zagreb—Zidani most.

e) Ker se z zgradbo drugega tira propustnost proge najmanj potroji, bi dvotirna proga Ljubljana—Jesenice v bodočnosti brez vsakega nedostatka zmogla še tako velik narast prometa in bi se njena že sedaj visoka aktivnost še znatno povečala.

Po ugotovitvi železniškega strokovnjaka dr. ing. Bluma znaša prepusnost normalne enotirne proge z velikimi vzponi 15.000 ton na dan, normalne dvotirne pa 60.000 ton na dan.

Z ozirom na te razloge je investicija 60 do 100 milijonov dinarjev, kolikor bi predvidoma znašali stroški predelave sedanje enotirne proge v moderno dvotirno, vsestransko upravičena in denarno utemeljena.

Med najvažnejše zahteve, ki jih »Združenje žel. uradnikov« v knjižici terja s prepričljivimi dokazi, da spada zahteva po nadelavi nove proge Podnart—Kropa—Bled—Boh. Bela:

Od leta 1918 do 1937 je dolžina železniškega omrežja Jugoslavije narasla od 8.046 na 9.460 km, to je za 1.414 km ali za 17,7%. Letni državni prirastek znaša tedaj povprečno 1%, kar moramo imeti za normalen in pravičen razvoj.

Od 1.414 km novo nadelanih prog je odpadlo na Slovenijo le 60 km, skupni prirastek naproti letu 1918 (1.086 km) znaša tedaj le 5,5% in povprečni letni prirastek le 0,29%. Na direkcijsko Belgrad je odpadlo 737 km, skupni prirastek naproti letu 1918 (1581 km) znaša tedaj 46,6% in povprečni letni prirastek približno 2,48%.

V gospodarski in kulturno močnejši Sloveniji, kjer je železniški promet visoko aktiven (kar o direkcijski Belgrad ne moremo trditi), je prirastek tedaj približno devetkrat manjši.

Vsodržavna uredba iz leta 1936, ki ima zakonito moč, predvideva nekako do leta 1950. nadelavo nadaljnjih 1242 km novih prog.

Od tega odpade na Slovenijo le proga Črnomelj—

Vrbovsko (ta čas se že dela) v dolžini 47 km, kar znaša komaj 5,8% od predvidenih novih prog ali skupno 11,5% prirastka k omrežju iz leta 1918. Nasprotno odpade na direkcijsko Beograd in Sarajevo 640 in 485 km ali 51,5 in 59,1% s skupnim prirastkom k omrežju iz leta 1918 za 101 in 85%. Na direkcijsko Zagreb in Subotica bi odpadlo le 5,6% in 0% od predvidenih novih prog.

S prednjim smo podali dokaz, da se v pogledu nadelave novih prog favorizirajo gospodarsko in kulturno še nerazvite pokrajine, ki vsaj za bližnjo bodočnost ne morejo poročevati za donosnost novih prog, in to v škodo pokrajinam, kjer je z ozirom na visoko stopnjo gospodarstva in kulture nadelava novih prog nujno potrebna in njih rentabilnost še v naprej zagotovljena.

Pravilno razumevajoč nastali položaj in da prepreči velike gospodarske napake je Združenje jugoslovanskih inženjerjev in arhitektov v Ljubljani izdelalo v letu 1937 poseben načrt za izpopolnitev železniškega omrežja v Sloveniji.

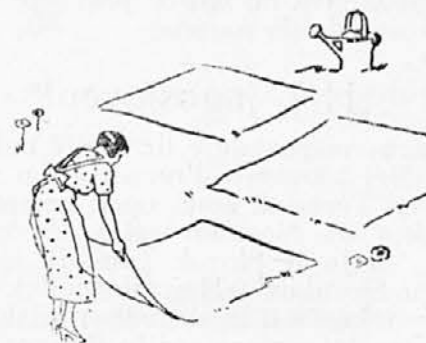
Načrt predvideva nadelavo 18 novih prog v skupni dolžini 609 km v razdobju približno 40 let. Delo posameznih prog bi se izvedlo po vrstnem redu njihove važnosti.

Za gorenjski del Slovenije predvideva načrt nadelavo naslednjih prog: Podnart—Kropa—Bled—Boh. Bela (20 km), Kamnik—Kranj (25 km), Škofja Loka—Železniki (25 km) in Kranj—Kokra (20 km), skupna dolžina tedaj približno 90 km ali okoli 62% prirastka k sedanjemu omrežju.

Izmed navedenih prog moramo šteti za najvažnejšo progo Podnart—Kropa—Bled—Boh. Bela, kar predvideva tudi načrt Združenja jugoslovanskih inženjerjev.

Ta izvleček naj opozori na pomembna priza-

Tvoje perilo potrebuje blago

SCHICHTOVO

TERPENTINOVNO MILO

...in za namakanje ženske hvala

devanja »Združenja žel. uradnikov ljubljanske oblasti«, predvsem pa na zelo važni izsek slovenskega kulturno gospodarskega vprašanja. Obenem pa naj bo priporočilo knjižici na pot in prošnja vsem zavednim Slovencem, da načrtno delo ter vestna prizadevanja »Združenja« podpirajo in v svojem okolju zastopajo.

Opazovalec

Pomen ustanovitve samostojne Hrvaške

Banovina »Hrvaška« je ustanovljena kljub napovedim nekaterih daljnovidnih »državnikov«, ki so še nedavno tega zatirjali, da je to nemogoče. In zdaj si s polno paro daje svoj samostojni ustroj.

Na zgodovinsko važni seji hrvaških narodnih poslancev 29. letošnjega avgusta je poudaril dr. Maček pomen tega dejanja. Poleg zavarovanja hrvaškega ozemlja mu je bilo važno, da nosi ta zemlja tudi ime po narodu, ki mu pripada: Hrvaška. Povedal je tudi, da sedanje meje Hrvaške še niso dokončne. Ko se bo vsa država preurejala, se bo šele mogel določiti njen obseg. A po pravici in s ponosom je lahko poudaril, da so Hrvatje popolni gospodarji v svoji domovini. Sicer da še Hrvaška ni pristojna za vse zadeve, kakor za železnice, pošte in nekatere druge. Natančno tudi še ni določena pristojnost glede financ. Toda to se pride.

Kdor je te dr. Mačkove besede pazljivo prebral, ta je opazil, da je z osnovanjem banovine Hrvaške konec zapostavljanja in izkoriščanja Hrvatov. Tudi v tistih zadevah, ki so še ostale skupne, bo izkoriščanje Hrvaške poslej nemogoče. Kajti na Hrvaškem nabrani denar se bo tudi porabljal na Hrvaškem.

Nekateri se delajo, ko da so sicer res Hrvatje dobili nekaj več pravic, vendar pa da je ostalo vse v dosedanjem jugoslovanskem okviru. Temu nasproti je treba poudariti, da je z ustanovitvijo banovine Hrvaške vse državno življenje, vsaj kolikor se tiče Hrvatov, postavljeno na popolnoma nove podlage. Za druge je torej vprašanje, ali hočejo ostati pri starem sestavu, da zamude čas in priložnost in da bodo tako tudi ostali pri starem sestavu.

Oglasili so se tudi še drugi, pa pravijo, da bodo šele premisljevali, katere od tistih svoboščin, ki so jih Hrvatje že dobili, bi bile koristne za nas, in katere pristojnosti. Nam se zdi, da je sicer po navadi na svetu takih stvari premalo, nikoli pa ne preveč in da bodo zato brez dvoma prav vse v niso korist, in zraven se tiste, ki jih Hrvatje še niso dobili, ki jih pa še mislijo zahtevati in

Ustanovitev banovine Hrvaške se zdi danes samoobsebnost celo tistim, ki so še pred nekaj meseci zatirjali, da bi samostojnost hrvaškega naroda in takem obsegu ogražala državo. Toda človek se nehoti vprašuje, mar je bilo res treba, da se je zaradi nekega privida tresla vsa država dvajset let v mrzlici, da ni prišlo do miru v njej, da sta bila dva državna ustanovna naroda od treh stalno zagrenjena. In še to se vprašuje, če ni vse to bolj ogražalo države, kakor boj pravih Slovencev in Hrvatov za enakopravnost. Čas, v katerem je bila ustanovljena samostojna Hrvaška, daje kar najbolj razločen pritrdilni odgovor.

Res, kadar spet nanese beseda na razne državotvornosti, bo dobro, če si državotvorneže ogle damo od blizu in preiščemo njihne državotvorne nagibe: Ne bo najlepša slika, ki se bo pokazala.

Zavrnitev

»Hrvatski dnevnik« od 31. letošnjega avgusta omenja »Slovenčev« uvodnik od 30. p. m., češ da je bila skupina dr. Korošca zmeraj zoper centra-

lizem in da je sporazum od 26. avgusta v odlični meri tudi njeno delo, da se je dr. Korošec za to boril vseh dvajset let, kar obstoji ta država, pa pravi:

To bi potemtakem pomenilo, da se je za to stvar boril tudi takrat, ko je stopil v šestojanuarsko vlado kot minister za notranje stvari in ko je stopil v vlado dr. Milana Stojadinovića. Kar se nas Hrvatov tiče, želimo bratom Slovencem vso srečo, toda moramo vendar zaradi resnice reči, da nas njihna politična organizacija ni podpirala v boju za uresničenje naših narodnih zahtev in da bi bil ta naš boj gotovo prej privedel do zmage tako slovenske kakor hrvaške narodne stvari, če bi bila šla najmočnejša slovenska politična organizacija skupaj z nami. Ustanovitev banovine Hrvaške ni delo slovenskih političnih činiteljev, ampak uspeh dolgotrajnega in mučeniškega boja hrvaškega naroda in premišljene politike predsednika dr. Mačka.

V zvezi s tem naj omenimo še, da imajo Hrvatje baje zbranega precej gradiva, ki bo pokazalo, od katere strani se je najvztrajneje bil boj zoper politične zakone, to se pravi zoper svobodo besede, tiska in združevanja, zlasti pa zoper svobodne volitve.

Vsi, ki jim je za poštenost in odkritost v političnem boju, žele samo, da pridejo s tem gradivom čimprej na dan.

Proč s centralističnimi napravami!

Te mesece, ko so se vršila pogajanja s Hrvati in ko je bilo očitno, da pride do sporazuma, so hoteli jugoslovenski centralisti še dodobra izrabit. Poročali smo že, koliko fondov so osnovali prav v teh zadnjih časih. Poročali smo tudi, da snujejo na hitro roko razna velika državna podjetja, ki pa naj bi imela seveda vsa svoj sedež v srbskih banovinah, kakor na primer tovarna za celulozo.

Sedaj pa so baje ustanovitev te tovarne tik pred sklenjenim sporazumom dokončno sklenili.

Ustanovitev take tovarne je dejansko popolnoma odveč. Prvič že zaradi tega, ker izdelajo že dosedanje celulozne tovarne za dobro tretjino celuloze več, kakor je doma potrebujemo. Ustanovitev nove tovarne bi torej pomenila dejansko spodkopavanje starih, že zasidranih podjetij in uničevanje domačega kapitala v korist tujemu, kajti ta nova tovarna se bo osnovala v prvi vrsti z zamejskim denarjem. Drugič je pa treba pomisliti, da je ravno pri nas obrat državnih podjetij najdražji. Kajti naš birokratični aparat že na sebi ni dovolj prožen, da bi mogel uspešno in dobičkanosno voditi novodobno industrijsko podjetje. K temu prihaja pa še dejstvo, da postajajo pri nas tudi zmeraj javna podjetja pravo preskrbovališče za razne strankarske in osebne miljenčke in miljenke. Tako postane obrat brezprimerno drag, in ko ne gre več naprej, pa pridi davkoplačevalec in plačuj! In tako smo prihajali v blaženi dobi jugoslovenarstva že nešteto krat do prav neverjetne abotnosti, da so morali pomagati vleči iz blata razna javna podjetja s povečanimi davki ravno tista zasebna podjetja, zoper katera so bila ustanovljena in zoper katera so bila zato ustanovljena, ker bojda ta niso uspevala.

Nova vlada, vlada sporazuma, si je dala za nalogo, da odpravi krivice, ki jih je delal Hrva-

tom in Slovencem jugoslovenski nacionalni centralizem. In novi finančni minister, dr. Šutej, je znan kot odločen človek. Zato upamo in pričakujemo, da začne takoj pometati centralistično nacionalno smetišče. Šele na pometenih tleh državne gospodarstva bo mogoče pravi, pristrčen sporazum od naroda do naroda.

„Hej, jugosloven!“

V »Jutru« pripoveduje dr. Ilesič dolgo storijsko pesmi »Hej Slovani!« Premišljuje o tem, če je avtor pesmi Tomašek hotel imeti pesem kot himno Slovakov ali Slovanov sploh. Za nas je pač odločilno, da jo je Slovak Tomašek sam označil kot pesem Slovakov (»Hej, Slovaci!«), in če mu je kdaj v teku časa in dogodkov ušel kak drug naslov, nima to pomena spricho dejstva, da pač v tistih časih tudi tako razlikovanje ni imelo tiste teže, kakor bi jo bržkone imelo danes. Sicer smo pa o tej stvari že nekoč pisali. Zato ne mislimo, da bi analizirali Ilesičevo besedovanje. Samo precej zmedeni njegov konec naj še navedemo. Dr. Ilesič pripoveduje namreč najprej, da se poje pesem po melodiji poljske himne »Še Poljska ni propadla«, pravi da je to »zgodovinska stvarnost« in končuje s temile zmedenimi stavki.

Pozneje so manjši slovanski narodi najmočnejše struje v njih pozabili na to stvarnost. Njih slovanska ideologija je bila nasprotna simbolu te zgodovinske resnice. To je globlji vzrok mnogih današnjih slovanskih nesreč.

Treba je že pritegniti znanje Ilesičeve jugoslovenske stapljaške nature, če hoče človek izluščiti iz tega besednega kaosa neko vsebino. Očitno hoče Ilesič povedati, da je pač zaradi besedila, ki ga je napisal Slovak, in napeva, ki ga je zložil Poljak, ta pesem nekakšna zgodovinska stvarnost »slovanske ideologije«, na katero so pa pozneje manjši slovanski narodi pozabili — menda zato, ker rnočajo več zlagati pesmi na druge in za druge melodije? Po Ilesiču bi torej kazalo, da začnejo spet manjši slovanski narodi prepevati svoje pesmi na druge napeve, Slovenci in Hrvatje seveda v smislu jugoslovenske zgodovinske stvarnosti na velikosrbske, če ne bodo takoj prikorakali tisti globlji vzroki slovanskih nesreč. Ilesiču kakopak ne gre v glavo, da so Hrvatje prav v teh dneh dokončno povedali, da jim prav nič ni za jugoslovenske napeve, in da celo ne čutijo tega kot nesrečo, ampak kot srečo za svoj narod. Pa tudi mi Slovenci ne bomo nikoli čutili za nesrečo, če bomo smeli svoje stvari upravljati sami in brez varstva in nadzorstva kakšne zgodovinske ali druge stvarnosti.

Ali da preidemo od Ilesičevega narečja v razločno in pošteno slovenščino: vzrok slovanskih nesreč ni bilo nikoli pomanjkanje slovanske zavesti pri manjših, ampak zmeraj samogoltnost, hegemonizem in pomanjkanje pravega čuta bratovstva ali vsaj solidarnosti pri večjih slovanskih narodih. Iz zgodovinskih stvarnosti v češkoslovaškem in prav tako v češko-poljskem sporu bi se bil prof. dr. Ilesič vendar lahko kaj naučil, če mu že mnogo bližji spori v naši državi glede na njegov poseben miselni ustroj niso razumljivi.

Kako je bilo na zletu Junakov v Sofiji?

»Československy Boj« poroča:

»V Sofiji je bil v dneh od 8. do 12. julija tega leta zlet Junakov (sorodna organizacija naših Sokolov). Teden pred zletom pa še ni bilo znano, če bo sploh dovoljen. Ko pa je predsednik Junakov general Atanasov podpisal izjavo, da na zletu ne bo demonstracij, se je zlet vršil. Iz Jugoslavije je prišlo nad 7000 Sokolov. Predsedstvo čeških Sokolov v Pragi pa je dobilo na dan nameravanega odhoda brzozjav, da ne smejo na zlet niti tekmovalci niti uradni delegat češke sokolske zveze.

V Sofiji živi manjša skupina Čehoslovakov, ki imajo svoje sokolsko društvo. Ti so hoteli na zlet in tam nastopiti s prostimi vajami in na orodju. Pet dni pred zletom pa so dobili obvestilo, da lahko nastopijo pri vajah in v sprevedu samo anonimno in ne smejo korakati v češkoslovaškem sokolskem kroju. Bolgarski Čehoslovaki so pod temi pogoji odklonili udeležbo. V sprevedu je bila samo skromna skupina žen v čehoslovaških narodnih krojih, in tako v Sofiji prvič ni bilo na zletu čehoslovaških Sokolov, ustanoviteljev sokolstva in Junakov. To je na slavnostnem banketu poudaril zastopnik poljske zveze sokolstva dr. Wunsch iz Varšave. Na vprašanje, zakaj niso prišli Čehoslovaki, je odgovoril general Atanasov, »da niso hoteli«. Kljub vsemu je bil zlet velika manifestacija Bolgarov in Jugoslovanov za vseslovansko misel. Vsi udeleženci pa so se spominjali X. vsesokolskega zleta in sprejema v Pragi, okrasitve mesta in vzorne skrbi za vse udeležence.«

Iz »Delavske politike«.

Težave izselnikov iz Češke

Pod naslovom »V deželi protektorata« priobčuje v ruskih »Posljednih novostih«, ki izhajajo v Parizu, Ek. Kuskova svoja opazovanja o življenju v nekdanji češki državi. Zlasti je zanimivo,

kar pripoveduje o tistih, ki se hočejo izseliti in o težavah, ki jih imajo s svojim imetjem. Tako na primer sme vzeti izselnik danes samo 100 čeških kron gotovine čez mejo Nemčije. Težave so tudi s prenosom druge imovine. Za ruske emigrante je po navadi posebno važna osebna knjižnica, zlasti še za ruskega pisatelja, saj je zanj isto kakor sekira in žaga za tesarja in šivalni stroj za krojača. Težava pa je, doseči dovoljenje za izvoz. Napraviti je najprej treba spisek vseh knjig in časopisov in označiti leto in kraj izdaje v treh izvodih. Ko je spisek sestavljen, je treba povabiti izvedenca, da jo ogleda. Po navadi je treba plačati 25 odstotkov vrednosti finančnemu ministru. To pa še ni vse. Po izvedencu poverjeni spisek knjig je treba predložiti še dekanatu Karlovega vseučilišča. Če se temu zdi, da so mu knjige te zasebne osebe potrebne, ima pravico, da prepove izvoz in si jih prisvoji.

Majhen narod se je uveljavil

Švicarski dnevnik »National Zeitung« poroča o islandskem pesniku Halldorju Laxnessu, potem pa pripoveduje o ljubezni islandskega naroda do njegovega jezika in knjištva:

Ta otok je pač edina dežela, v kateri je poklic pesnika, pisatelja tako rekoč naraven, normalen. Ki ne gre iz okvira meščanske ali kmečke vsakdanjosti. Vseh četvero ali pet pomembnejših narodnih pisateljev dobiva državno pokojnino, ki jim nalaga samo dolžnosti, pisati po islandsko, torej se zoperstavljati skušnjavi, ki so ji nekateri podlegli: preiti k danščini, da jih bere večje občinstvo. Vsekakor pa se v tej deželi, ki šteje malo več kakor sto tisoč prebivalcev, tiskajo in prodajajo knjige najbolj znanih pisateljev v nakladi dva tisoč pet sto.

Pri tem pa ima zamejsko knjištvo v duhovnem življenju naroda tako veliko vlogo kakor komaj kje drugje. Vse pomembno svetovno knjištvo je prevedeno na islandsko. Goethejeva dela stoje v tem prevodnem knjištvo na odličnem mestu, najpriljubljenejši in najbolj znan med nemškimi pesniki je Heinrich Heine, ki ga občutijo Islandci v njegovi zvezi nežnega čustva in ostre posmehljivosti kot sorodnega, ki ga mnogo prevajajo in posnemajo, in čigar vpliv v islandski pesnitvi je zelo razločno viden.

Mi smo že večkrat opozarjali na to, da so Islandci najmanjši germanski narod, da štejejo komaj slabih 150.000 duš z vsemi svojimi izselniki vred, da pa kljub temu nočejo klekniti z duhom pred nobeno še tako zavzetno količino. Kakovost — to je namen in vsebina njihovega narodnega dela, in to delo jih je povzdignilo visoko v vrstah omikanih narodov in jim priborilo med njimi priznanje, na njihni omiki sloneče, iz njihne narodne in obenem človečne zavesti izvirajoče.

Tudi Islandcem ni manjkalo prišepetovalcev, ki bi jim bili hoteli »likvidirati« njihni jezik in njihno narodnost. »Poglejte vendar, pa se preštejte, komaj dobrih sto tisoč vas je, kaj bi gojili svoj jezik in knjištvo v njem, saj se ne splača, pisati za tisto peščico ljudi. U-e-dinite se raje z nami Danci, naš jezik je vašemu vendar tako blizu, saj ste iz nas izšli.« In pri tem je treba priznati, da so se Islandci osamosvojili kot narod šele v novejši dobi, da so bili prvotni Islandci res norveški in danski naselniki, torej pripadniki dveh narodov, ki sta imela, ki imata deloma še danes isti knjižni jezik. Toda Islandcem njihna narodnost ni bila na prodaj. Gotovo, tudi oni so imeli »pisarjeve«, ki jih je »gnala lakota slave, blaga drugam«. Toda to so bili le odpadniki, gnojni tvorci na islandskem narodnem telesu. Islandci so ostali ponosen, pokončen narod, brez tiste manjvrednostne zavesti, ki je je toliko pri nas, nič manj pri prejšnjih črnorumenih kakor pri sedanjih jugoslovenarjih. In zato Islandcem še na misel ni prišlo, da bi izdajali in prodajali svojo samobitnost in kakovost za neko umišljeno, puhlo količino. Sami nase se zanašajo, vase in v kulturno poslanstvo svojega malega naroda verujejo.

Kakor je tudi samoobsebnost za ljudi, ki jim ni povezanost z lastnim narodom in ljubezen do njega prazna beseda za poslovno rabo.

Centralistično »zgodovisko« pravo

Konec leta 1937. je izšla v Belgradu knjižica »Srpsko-hrvatski spor«. Pisec ni podpisan, izhaja pa iz vsebine in časa izida knjižice, da je bila izdana, če ne na izrečni nalog dr. Milana Stojadinovića, pa vsaj v sporazumu z njim.

Njene podrobnosti nas manj zanimajo, ker se tičejo pred vsem Hrvatov in ti bodo že obračunali sami z njo, če se jim bo zdelo. Za miselnost, ki veže iz nje, pa je nad vse značilen tale odstavek:

..... opozarjamo na nekaj dejstev iz naše srbske zgodovine, kakor smo se je učili na gimnaziji. Kakšne škode so za narod taki politiki, ki ne vedo, da na Balkanu narodi, kakor je hrvaški, ni mogel nikoli v zgodovini imeti kakšno vlogo poleg srbskega in bolgarskega — to ni treba posebej poudarjati. Toda neizogibno potrebno je, obvestiti široko javnost: da počiva vse tisto, na kar polaga srbski narod pravo in kar je pribojevala njegova zmogovita vojska, na srbskem zgodovinskem pravu. Srbski narod prebiva stoletja na tem prostoru in prenaša vse, da obdrži svoje ime, jezik in izročilo. Najhujše sodbe so vredni naši

politiki, ki zaradi osebnih koristi in računov varajo srbsko javnost, kakor da bi bili mi Hrvatom kaj vzeli in jim ne damo, da si uredijo svojo hišo.

Te besede so nekaj vredne v svoji brezobzirni odkritosti. Pred vsem povedo, kako se razlaga na gimnazijah v Srbiji zgodovina. Samo s to posebno zgodovino je mogoče tudi spraviti v sklad trditve, da hrvaški »narodi« poleg srbskega in bolgarskega »naroda« nič ne pomeni. Kako si neki razlaga pisec tisto poltisočletje zgodovine, ko so bili Srbi z zemljevida kot samostojen narod sploh izbrisani, in ko so bili Hrvatje vendarle vsaj deloma priznavani kot politična enota?

O srbskem zgodovinskem pravu doslej še nismo kdo ve kaj slišali, a zdi se nam, da bi utegnili priti tolikanj v nasprotju z najrazličnejšimi drugimi tudi »zgodovinskimi« pravi, da je res bolje, če se ne govori preveč o njem. Kam pa to »pravo« meri, dokazuje morebiti bolj ko vse drugo očitke knjižice na drugem mestu nekemu bivšemu prosvetnemu ministru. Pisec mu namreč hudo zameri trditve, da je v Bosni in Hercegovini 400.000 Hrvatov. Toda uradna statistika našteva tam 644.000 samo katolikov. In znano je, da se bosenski mohamedanci po veliki večini prav tako odločno štejejo za Hrvate!...

Sodbo o tem pa, da poskuša majhen narod, ki šteje kakih 5 milijonov ljudi, malotiti drugega, ki šteje za kako petino duš manj, lahko res brez vsake razlage prepustimo bralcem. In ker gre pri vsem tem razravnavanju vendar zgolj za vprašanje za ali proti centralizmu, pred vsem finančnemu, vidi tudi lahko vsak, kje že vse iščejo centralistični preužitkarji »moralne« opore.

Mali zapiski

Zahteva Jeseničanov

»Slovenec« od 5. septembra 1939 poroča, da je bil v petek zvečer v Krekovem domu polnoštevilno obiskanih šestdeset zaupnikov JRZ na Jesenicah. Poroča da je bivši poslanec dr. Albin Šmajd in podrobno pojasnil zlasti naš notranji politični položaj po sporazumu med Srbi in Hrvati. Po njegovem poročilu je poseglo v razgovor več zaupnikov. Soglasna in odločna je zahtevala vseh, da se določbe glede banovine Hrvaške takoj razširijo za slovensko banovino.

Zahtevo tega sestanka omenjamo zato, ker se bo nekoč stavilo vprašanje, kje so bili pa drugi Slovenci takrat, ko je šel sporazum med Srbi in Hrvati mimo slovenskega naroda? Ali ni vstalo naše ljudstvo kot en mož in zahtevalo za Slovenec isto, kar so dobili Hrvatje?

Bivši senator dr. Marušič zbira slovensko opozicijo

V nedeljo 3. septembra ob 10. je bilo v Slamičevi restavraciji posvetovanje zastopnikov posameznih opozicijskih skupin, ki jo je navabil bivši ban, minister in senator dr. Drago Marušič. Zastopniki bivše SLS so udeležbo odklonili.

Tudi mi smo prepričani, da bo morala nastopiti pri nas nova politična doba, ki bo potrebovala novih političnih sil. Treba nam bo novih misli in novih ljudi. Ali naj nalijemo novo vino v stare mehove?

Čisto kratko, če nam bodo zbirali nove sile, možje kakor bivši ban dr. Marušič, ne pričakujemo boljših časov! Kdor se je kompromitiral z jugoslovensko centralistično miselnostjo in diktatorskimi metodami, spada v kot, pa naj bo odkoder koli!

Ivo Peršuh in njegova okrožnica

Ivo Peršuh je izdal obširno okrožnico, v kateri vse, ki niso njegovega prepričanja, grdo zmerja. Zakaj se Ivo Peršuh tako razburja? Razburjenje je vedno slabo vodilo v politiki, in Ivo Peršuh hoče biti vendar zelo nadobuden slovenski politik.

Potlejše spoznanje

Tudi »Samouprava« od 31. letošnjega avgusta je vsa navdušena zaradi sporazuma pa pravi:

Nedvomno, sporazum med Srbi in Hrvati je okrepil Jugoslavijo tudi navzven, in to v tako znatni meri, da o tem ne more biti nobenega spora. To morajo javno priznati tudi tisti, ki so do včeraj iz kakršnih koli razlogov dvomili nad sporazumom...

Kaj če bi »Samouprava« naštel nekaj imen tistih, ki so nad sporazumom dvomili? Ker zatrjuje, da ima za nalogo, poučiti bralce, bi bila to prav za prav njena dolžnost. In bralci ji bodo hvaležni, ko bodo spoznali vse tiste kratkovidne ljudi in liste, ker bodo videli in vedeli kolikšna vera jim gre vsaj v političnih zadevah, če ne tudi v drugih.

Centralistični plodovi

»Jugoslovanski Kurir« poroča, da je naš trgovinski delegat v Rimu neki — upokojeni glasbeni profesor.

Popravek

V uvodniku od 25. avgusta bi moralo v zadnji vrsti druge kolone pravilno stati: Tudi ti niso do dna premislili...

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.